

Una lliçó d'en Josep Mª Llompart

Josep A. Grimalt

Quan la revista em va demanar una col·laboració per al present número d'homenatge a En Josep M. Llompart, em va deixar en plena llibertat de triar-ne el tema. N'hi havia molts, de temes, a triar. La personalitat d'En Llompart presenta, com és sabut, facetes diverses. Molts creuen que serà la seva obra de poeta la que s'imposarà, a la llarga, sobre les altres. M'ho pens també jo, que som negat per a la poesia, fins i tot com a lector, i ja no dic com a creador; però per això mateix no gosaria fer-ne cap comentari. Podria parlar de la seva labor com a crític literari, i no voldria pecar d'arrogància si me consider una mica més capaç de comentar-la. En Llompart és un crític en el sentit clàssic del mot: gaudeix d'una competència òptima com a lector, que li permet fer efectius tots els valors que conté potencialment cada obra que examina. La seva experiència de lector, a més, s'estén per les èpoques, els llocs i els gèneres més varis. Però també la seva obra crítica és coneguda i reconeguda, com ho és la seva feina de traductor, i jo m'estimaria més tractar de qualche aspecte de la seva actuació no tan expressament considerat. N'hi ha un que, tot i essent ben públic, i potser de tant que ho és, l'hem considerat obvi fins al punt

de no valorar-lo com pertoca.

M'explicaré: hi ha homes que realitzen una obra important, fins i tot decisiva per a una cultura, però que té una repercussió social indirecta i limitada a uns sectors. Ho podríem dir del Llompart poeta, crític i traductor. Hi ha personalitats, en canvi, que s'orienten cap a un efecte social directe. I En Llompart, en els moments decisius de la nostra història recent, quan ens hi jugàvem la identitat, sobretot en la dimensió lingüística i cultural, va tenir una actuació pública impecable, en perfecta coherència amb el seu pensament. Un caire d'aquesta actuació va ser el didàctic, del qual jo em vaig beneficiar personalment, i voldria que aquest escrit en servís de testimoni i de reconeixement.

Al llarg de la meua vida, he pogut seguir, i de qualche manera viure, uns canvis ben curiosos

en l'actitud dels mallorquins respecte de la llenguapròpia. Record una conversa mantinguda a una rotllada de desenfeinats. Tots eren mallorquins i de poble. Va tenir lloc un estiu dels darrers anys quaranta; no havíem sortit de tot, doncs, de la post-guerra. Hi prenia part una dona, que vivia amb uns senyors francesos, als quals feia de *bonne*. Estava molt orgullosa dels seus vincles amb la pàtria de Riche-lieu, per molt humil que fos la circumstància que els hi havia creats.

Aquella dona va fer una gran apologia de la llengua francesa, que considerava més excelsa que l'espanyola, i un dels seus arguments era que la francesa tenia una "gramàtica més profunda" (ella pronunciava "profonda", amb la R arrossegada). Amb aquestes mateixes paraules ho va dir, ho record com si fos ara.

Els contertulis, tots persones prudents, no li varen contradir per discreció elemental; però com se'n fou anada saltaren els comentaris. Tots, i entre ells hi havia un mestre d'escola, coincidiren que aquella valoració desigual de les llengües comparades era inadmissible: el francès no podia ser superior a l'espanyol, ni per la "gramàtica profunda" ni per cap altra raó.

No hi hauria hagut motiu de recordar l'anècdota, si no fos

perquè qualcun dels presents va precisar: "Encara hagués dit millor que el mallorquí... perquè el mallorquí... ja ho sabem, però el castellà..." No s'alçà cap veu discrepant.

Era l'època dels atributs denigratoris: el mallorquí és comú, baix, endarrerit, malsonant, ordinari, rústic; el castellà és fi, elevat, progressiu, sonor, senyor... Era el temps en què les famílies amb possibles enviaven les nines a estudiar pensionistes a un col·legi de Ciutat, on les recobrien del vernís adequat per a dissimular-los les tares d'origen. Era la primera passa cap a la seva futura ascensió social. Com a primera providència, al col·legi, els mostraven de no parlar en mallorquí. Ho dic així intencionadament perquè, en efecte, no se tractava tant d'aprendre de parlar una altra llengua, sinó d'aprendre de no parlar la pròpia. Per això no solien arribar a dominar el castellà a la perfecció. El mètode aplicat no els solia reparar les deformacions de fàbrica, però almenys els inspirava un sentiment de culpa per tenir com a parla materna un dialecte indigne. Convertides més tard en mares de família, transmetien aquest sentiment als seus fills i, per preservar-los d'aquella vergonya, ja des del bressol els parlaven com podien en el seu castellà, més o menys ben endegat.

Però els darrers anys seixanta les coses començaren a canviar i, durant la dècada dels setanta, l'actitud general dels mallorquins envers la llengua, a un observa-

dor superficial, li hauria semblat just l'enrevés de l'anterior, com si haguéssim donat un tomb de 180 graus, i perdonau el clixé. S'havia despertat una mala consciència entre els mallorquins pel tracte donat a la llengua pròpia, i aleshores li canviàrem els atributs: de considerar-la aspra, rústica, ordinària, etc., passàrem a proclamar-la dolça, tendra, íntima i entranyable, sobretot entranyable. Recordau l'eslògan (que no posaren en

circulació els seus enemics, precisament) "estimem la nostra llengua", consigna inconcebible en boca d'un nord-americà, posem per cas. Al català, continuàvem negant-li uns drets que reconeixíem al castellà en exclusiva. En compensació, concedíem al català aquells atributs idealitzadors. No em resistesc a transcriure unes línies publicades a un diari de Ciutat: "Nuestra lengua, el catalán, y más íntima todavía, su variedad

Foto: Arxiu Xesc Amengual

dialectal mallorquina. Al decir nuestra, significamos la condición de lengua materna, a la que debemos un amor irrenunciable, aunque compatible con el respeto y hasta veneración por el castellano, la hermana lengua oficial española". (1)

La trampa era molt perillosa. Jo mateix, ho confés, hi vaig caure. Em creia tenir superat el vell prejudici, quan només m'havia girat de banda per dormir més còmode. I com jo, molts.

Doncs bé, dins aquest quadre, En Josep Maria Llompart va exercir entre nosaltres l'oportuna feina pedagògica. Va ser justament durant una conferència seva, en què va donar una lliçó tan elemental com urgent de sociolingüística, quan vaig comprendre l'engany que hi havia amagat darrera aquesta cançó, que avui encara entonen algunes de les nostres autoritats autonòmiques més conspícues per tranquil·litzar la pròpia consciència. Vaig comprendre que assignar uns papers distints a cadascuna de les llengües era establir una jerarquia en la qual, a la nostra, li tocava la part pitjor, per enlairat que semblàs el paper que havia de representar el català entre nosaltres.

Aquest prejudici se manifesta en formes vàries, que sempre posen a la llengua una limitació, en un sentit o en un altre. En ocasió de la polèmica d'En Pep Gomella, que era tot un reflex d'aquella situació, En Llompart, més bé que cap altre dels que hi participaren, en va formular el diagnòstic exacte. La "doctrina" dels gonellistes, professada de

bona o de mala fe (2), en el fons se reduïa a negar a la llengua catalana el dret a allò que han de tenir totes les llengües de pobles civilitzats, i que tenen totes les dels països lliures: una modalitat culta, que tots reconeixen com a pròpia, al costat de les varietats dialectals i socials, i que és objecte de regulació gramatical i d'ensenyança a les escoles.

Recoman als lectors interessats que llegesquen les aportacions d'En Llompart a la Polèmica (3). La "Carta cordial i oberta a Lluís Ripoll", a part la qüestió de fons, és un model de claredat en l'exposició i de contundència en l'argumentació, virtuts que la fan digna d'esser llegida, fins i tot fora de la circumstància que la va provocar.

Jo no sabia qualificar exactament la situació actual. Crec que estam en camí de superar els prejudicis de l'etapa anterior a què em referia. El post-fran-

quisme, però, ha fet sorgir unes noves dificultats a la normalització de la llengua, que ara no puc considerar perquè passa d'hora d'acabar aquest article.

Repetesc el meu agraïment al senyor Llompart i li desig allò que voldria per a mi mateix. Ni ell ni jo no entrarem a la Terra Promesa, però tant de bo si almenys fossim a temps de poder-la contemplar des de lluny.

(1) "Diario de Mallorca", 7/VI/74. La columna se titula Nuestra lengua i no du firma. Els subratllats són meus.

(2) Alguns raonaments que apareixen en els textos firmats amb el pseudònim de Pep Gonella fan dubtar de la bona fe de qui els va redactar; però podem suposar que hi ha persones que comparteixen de bona fe la ideologia que aquells escrits reflecteixen.

(3) És fàcil accedir a la Polèmica perquè va ser recollida íntegrament i augmentada amb textos inèdits en un volum titulat Polèmica d'En Pep Gonella (Ed. Moll, Palma de Mallorca, 1972. Col. "Les Illes d'Or", n. 104).

NEU A SUPER - ESPOT

Del 4 al 10 de gener (Reis)

Sortida amb vaixell a Barcelona

Preu en	quàdruple	56.900 ptes.
	triple	57.375 ptes.
	doble	60.200 ptes.

El preu inclou:

- * Anada i tornada en cabina
- * Trasllats
- * 6 nits a hotel en pensió completa
- * 5 dies forfaits.

SOL·LICITI DESCOMPTES PER A MENORS

INFORMACIÓ

C. Pare Molina, 43 Tf. 20 30 10

**Viajes
Barceló**